

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/referendum-1946/126379,1946-Rok-nadziei-i-walki.html>

INSTYTUT PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Krakowie

BEZPŁATNY DODATEK INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ ODDZIAŁ W KRAKOWIE

24/04/2026

1946 ROK NADZIEI I WALKI WALKA Z NADZIEJĄ NA ZWYCIĘSTWO

dr hab. FILIP MUSIAŁ
dyrektor oddziału IPN
w Krakowie

W wieloletnich rokach 1946 był szczególny, w którym komunizm – w wysiłku mierzyć się z masowym oporem jawnym oraz konspiracyjną zbrojną i polityczną.

Wstępne konfrontacje
Wydarzenia 1946 to nie koniec międzynarodowej jednoznacznie wskazywały, że po zwycięstwie nad Niemcami świat zmierza w stronę nowego konfliktu – między wojsnymi narażeniami a Związkiem Sowieckim i podległymi mu państwami. Narodził się niebezpieczeństwo konfrontacji między państwami, które na zbrojną konfrontację między rodzącymi się blokami. Państwa Europy Zachodniej, które po kapitulacji Berlina odzyskały wolność, koncentrowały się na odbudowie z wojennych zniszczeń i na wypracowaniu polityki w kierunku zjednoczenia państw na froncie.

Nadziałano się jednak rywalizować coraz wyraźniej. W lutym 1946 r. Josef Stalin w jednym ze swych wystąpień mówił o konieczności wdrożenia Niespełniając w czasie przemówienia w Fulton z początku marca wyzwał alijane oświadczenie „Od Szczecina nad Bałtykiem do Tryestu nad Morzem Adriatykiem” zapadała decyzja o budowie dzielnic przez Berlin. Później, 14 kwietnia 1946 r., w tym samym, co dawniej było Europą Środkową i Wschodnią, Wiedeń, Warszawa, Berlin, Praga, Wiedeń,

Niech żyje Mikołajczyk! Niech żyje 3 Maja – hasła jednego z pochodów trzecimajowych 1946 r. w Polsce

Budapeszt, Belgrad, Bukareszt i Sofia, wszystkie te miasta i wszyscy ich mieszkańcy leżą w cieniu, co trzeba nawiązać strefie sowieckiej, są one wszystkie poddane, w takiej czy innej formie, wpływowi sowieckiemu, ale także – w wysokiej i różniącej mierze – kontroli ze strony Moskwy.

Podział wchodził w nowy etap. We wrześniu rozpoczęli się drugie lata wojny domowej w Grecji – między siłami demokratycznymi a komunistycznymi. W tym samym mniej

więcej czasie Churchill przedstawił koncepcję integracji zachodnioeuropejskiej, w której wodzący rolę miałby odegrać Francja i Niemcy. Niemcy wciąż jeszcze podzielone na strefy okupacyjne, z których dopiero w 1949 r. powstała dwa państwa – demokratyczne (FRG) i komunistyczne (DRG).

Coś podobnego
Zimny wojny, jego napięcia Zachód i Wschód kontynuowały gra pozorów, by nie prowokować zbrojnej konfrontacji.

Związek Sowiecki wraz z USA, Francją, Wielką Brytanią czy Chinami był państwem założycielem Organizacji Narodów Zjednoczonych, która zastąpiła Ligę Narodów. Jej pierwsze Zgromadzenie Ogólne rozpoczęło się w styczniu 1946 r. Gdy w czerwcu 1946 r. w Londynie organizowano wielką parade zwycięstwa wojsk alijanych, by nie drażnić do niej żołnierzy Polkich Sił Zbrojnych. Zabrakło miejsca dla Polaków walczących o Norwe-

gię, wykrywających Niemców w walkach konspiracyjnych o Wielką Brytanię, walczących w Afryce i we Włoszech, biorących udział w wyzwoleniu Europy Zachodniej po lądowaniu w Normandii. Nie było też zwycięstwa na parady niemieckiej dla Armii Krajowej, czyli Polaków Sił Zbrojnych w Kraju. Narod, który najdłużej, od września 1939 do maja 1945 r. walczył o wyzwolenie, został pominięty nawet w symbolicznej satysfakcji z udziału w zwycięstwie koalicji antyhitlerowskiej.

Zachodni aliansi wspólnie z Sowietami rozliczali także niemieckich zbrodniarzy wojennych w czasie głównego procesu w Norymberdze. Nie było tam miejsca dla niemieckich zbrodniarzy sowieckich.

W łapie walki i ławie
W tej dynamicznej sytuacji międzynarodowej w Polsce w jej powojennych granicach trwała walka obozu niepodległościowego z komunistyczną agendą Moskwą. Ten pierwszy reprezentowała podziemna zbrojna i polityczna oraz jawna – opozycja – Polskie Stronnictwo Ludowe i Stronnictwo Pacy. Ten drugi – z urzędu – polska administracja komunistyczna narzucała Polsce przez Stalina po zajęciu naszych ziem przez Armię Czerwoną. Dla obozu niepodległościowego punktem odniesienia były wybory przewidziane w czasie konferencji jaltńskiej. Dążył więc do tego, by uniemożliwić ich odwołanie. Jednocześnie obozu narodowej zdrady skupiał wokół Władysława Gomułki i Stanisława Bieruta kółko ludzi w nie, którzy wycofali się z bezpodstawnego udziału w ławie polskiego społeczeństwa – terror wprowadził już rodzimych komunistów.

W 1946 r. wydawało się, że los Polski, chociaż dramatyczny, nie musi być jeszcze przesądzony. Wybory wciąż były przed nami, a komuniści nie cieszyli się masowym społecznym poparciem, czego dowodem – poza działaniami politycznymi – jawnej opozycji – był opór buntowniczego społeczeństwa wobec polityki komunistycznej tego roku w święto Trzeciego Maja.

1946. Rok nadziei i walki – Dodatek prasowy IPN z 24 kwietnia 2026 r. do „Dziennika Polskiego” i „Gazety Krakowskiej”

1946. Rok nadziei i walki

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: FILIP MUSIAŁ, MICHAŁ WENKLAR, DAWID GOLIK, RAFAŁ OPULSKI, MACIEJ ZAKRZEWSKI, ELŻBIETA PIETRZYK-DĄBROWSKA, ŁUCJA MAREK
27.04.2026

W 1946 r. wydawało się, że los Polski, chociaż dramatyczny, nie musi być jeszcze przesądzony. Wybory wciąż były przed nami, a komuniści nie cieszyli się masowym społecznym poparciem, czego dowodem – poza działaniami

podziemia i jawnej opozycji – był opór społeczny, z największym buntem społecznym tego roku w święto Trzeciego Maja.

Dodatek prasowy IPN z 24 kwietnia 2026 r. do „Dziennika Polskiego” i „Gazety Krakowskiej”.

W numerze:

▪ **dr hab. Filip Musiał, *Walka z nadzieją na zwycięstwo***

W wielu wymiarach rok 1946 był szczególny. Był ostatnim rokiem, w którym komuniści – w wymiarze ogólnopolskim – musieli mierzyć się z masowym oporem jawnym oraz konspiracją zbrojną i polityczną.

▪ **dr Michał Wenklar, *Rok zmagañ***

Rok 1946 to czas, kiedy walka jeszcze nie była rozstrzygnięta. Komuniści nazywali później ten okres „utrwalaniem władzy ludowej”. Należałoby raczej powiedzieć, że był to okres wewnętrznego podboju państwa.

▪ **dr Dawid Golik, *Partyzanci - groźni i nieuchwytni***

Amnestia i szeroko zakrojona akcja ujawnieniowa zorganizowana przez komunistów w połowie 1945 r. miała ostatecznie zamknąć temat funkcjonowania podziemia niepodległościowego w „ludowej” Polsce.

▪ **dr Rafał Opulski, *Próba politycznej opozycji***

Rok 1946 był dla polskiej legalnej opozycji rokiem klęski, zaprogramowanej z zimną krwią przez Polską Partię Robotniczą i jej sowieckich mocodawców.

▪ **dr hab. Maciej Zakrzewski, *3 Maja 1946 w Krakowie***

Dla Krakowian powrót dawnych tradycji był oczywisty, nic nie wskazywało na to, że tym razem sytuacja będzie odmienna. Komuniści zdawali sobie jednak sprawę, że uroczystości trzeciomajowe mogą przybrać niekorzystną dla nich wymowę polityczną.

▪ **dr Elżbieta Pietrzyk-Dąbrowska, *„Chore miasto!”. Kraków głosuje na „nie”***

W czerwcu 1946 r. Polskę zasypały ulotki „3 x tak”, a z pierwszych stron prasy codziennej krzyczały artykuły nawołujące do udziału w pierwszych wyborach, w których wszyscy obywatele mogli wypowiedzieć się na zasadnicze kwestie ustrojowe i polityczne. W całym kraju w teren ruszyły grupy agitacyjne, które na politycznych mityngach przekonywały do oddania głosu „tak” na trzy postawione w referendum pytania.

▪ **dr hab. Łucja Marek, *Kapelusz kardynalski. Kościół krakowski w roku 1946***

„Muszę przyznać się, że z obawą patrzę w przyszłość najbliższą, gdy różne władze miejscowe i partie dopuszczają się aktów podniecających ludność. Jeżeli tak by miało dalej trwać, to możemy doczekać się bardzo smutnych i szkodliwych następstw”.

▪

COFNIJ SIĘ